

omkring Aar 1600, hvilket styrker den Opfattelse, at der heller ikke i de tidligere Aarhundreder har været nogen synderlig tysk Indvandring til Tønder. Paa Baggrund heraf er det næsten mærkeligt, at Tønder som den eneste By paa det danske Riges Fastland gennem Aarhundreder brugte lybsk Ret. Stig Juul fremhæver, at Retsfællesskabet mellem Tønder og Lybæk og Retsudviklingen gav Byen en Særstilling mellem de sonderjydske Købstæder.

Det er meget interessant at læse saavel Chr. Axel Jensens Skildring af Christkirken, hvorom han siger, at den staar som et Monument over slesvigsk Kultur og Kunst i en rig og frodig Periode, som Vilh. Lorenzens Afsnit om Tønders gamle hyggelige Bebyggelse. Man savner dog, at der ingen Steder i hele Bogen er gjort noget Tilløb til en Ejendommenes Historie paa Grundlag af arkivalske Kilder. Skyld- og Panteprotokollen, der gaar tilbage til 1734, er saaledes slet ikke benyttet.

Naar bortses fra Seminariet, hvis Historie er behandlet for sig, i hvilken man først og fremmest hæfter sig ved det karakteristiske Billede af Seminariets Stifter, Provst Balthasar Petersen, Tønders gode Søn, er Kirke og Skole indtil 1920 behandlet sammen med Tønders almindelige Udvikling. I Afsnittet Tønder 1864—1920 udtales det, at Kildestoffet er spredt og af forskellig Værdi, og at Vægten er lagt paa Danskhedens Forhold. Det maa imidlertid fremhæves, at ikke mindst Skildringen af Tiden 1864—1943 bevirker, at Bogen er et smukt og meget læseværdigt Jubilæumsskrift.

Caroline Emilie Andersen.

Franz v. Jessen har faaet Tid og Kraft til at fortsætte sit store Memoireværk »*Mit Livs Egne, Hændelser, Mennesker*«, hvoraf første Del kom 1944 (se 10. Rk., VI, S. 722 ff.). Nu foreligger anden og tredje Del, der spænder over Aarene 1902—08, og der kan endnu ventes to Bind. Indtrykket af Værket er stadig det samme: en usædvanlig sikker og smagfuld Skribent plukker af sine mange Oplevelser hjemme og ude og præsenterer dem paa een Gang som Erindring og som Historie. Dette er Bogens Dobbeltansigt: den er baade fri Fortælling af set og oplevet og Fremlægelse af historiske Dokumenter i Form af samtidig Reportage. Som Forfatteren siger, en ung og en gammel Mand snakker i Munden paa hinanden. Forfatteren giver selv Udtryk for det Haab, at den gamle ikke maa snakke for meget med: Læseren kan med Sindsro og Udbytte lytte til begge Parter. Franz v. Jes-

sen naar maaske i de to nye Bind ikke den kunstneriske og følelsesmæssige Klimaks, som første Binds Skildring af Barndomshjemmet betegnede, men Værkets Karakter af fremragende Fortællerbedrift er stadig umiskendelig. De foreliggende Bind spænder, som anført, over seks Aar, der var rige paa udenrigspolitiske Begivenheder. De længste Afsnit er Reportage fra Balkanhalvoen og Skildringen af Forfatterens Oplevelser under den russisk-japanske Krig, som han fulgte som Korrespondent paa russisk Side. Et interessant Kapitel handler om Begivenhederne i Norge 1905 og den europæiske Reaktion deroverfor. Tredie Binds sidste Afsnit er en indgaaende Skildring af Forfatterens Deltagelse i det sønderjyske Arbejde. Ind imellem Hovedkapitlerne er der Billeder fra Forfatterens Journalistliv i Hjemlandet, bl. a. en Række »Danske Profiler« i Interviews. Fængslende er alt dette, nogen Forskel er der naturligvis i den historiske Værdi, de enkelte Afsnit har. Nogle af de udenrigspolitiske Kapitler er flotte journalistiske Øjebliksbilleder, andre udgør utvivlsomt i deres faktiske Data og grundige Ræsonnementer værdifulde Kilder til Tidens Historie. Mellem de »danske Profiler« giver de to Interviews med Vilhelm Beck et paa Kornet truffet Billede af denne sunde, muntre og forstandige danske Mand, der har maattet tage saa megen Uforstand paa sin Kappe. Den udførlige Skitse af Troels-Lund og hans Hjem vil faa Plads i Litteraturen om en af vore Stormænd, selv om Storheden ikke paa alle Punkter er lige anskuelig, og selv om Billedet hist og her er vel meget præget af Modsætningen mellem den store Skribent og de fæle Faghistorikere. Personlig er jeg ikke vis paa, at Franz v. Jessen har Ret, naar han (II, S. 127) siger, at disses Indvendinger mod Troels-Lunds Forskningsmetode blev mindre og mindre berettigede. Udviklingen var i visse Maader snarest den modsatte, men Beundringen for Skribenten blev med god Grund større og større. Over for en saa suveræn og vidende Forfatter som Franz v. Jessen vil en Anmelder naturligvis altid kunne gøre Indvendinger af forskellig Art; ikke mindst gælder dette det betydningsfulde, som Kildeskrift rangerende Afsnit om det sønderjyske Arbejde, der i øvrigt her ikke nærmere skal omtales. Alt sligt bliver dog kun Enkeltheder. Set fra et Helhedssynspunkt er dette et Værk af Betydning for dansk Aand og dansk Historie. Denne paa een Gang smidige og stædige Intelligens, denne Auto-didakt og Journalist, der har flyttet sine Teltpæle Jorden over for Nyhedernes Skyld, han bunder saa dybt i dansk Muld og er vokset saa inderlig sammen med Danmarks Før og Nu, at han er vor bedste Kulturgesandt paa hjemlig Grund. Danmarks Skove suser i hans Sprog, Sundenes rolige Rytme synger i hans Stil. Selv-

stændig og skarp i sine Domme over han det ædle Værk, vi mest af alt trænger til, Brobygningen mellem gammelt og nyt.

Povl Engelstoft.

Det omfattende Værk *Frederik Münter, et Mindeskrikt*, der har til Opgave at belyse den store Kirkehistorikers Personlighed og videnskabelige Indsats, nærmer sig nu efter henved 20 Aars Forløb sin Afslutning. Idet vi iøvrigt henviser til den udførlige Omtale, der er blevet de tidligere udgivne Bind til Del i dette Tidsskrift (9. R. V, 162—70; 10. R. IV, 453—58), skal der her gøres opmærksom paa, at der nu (Kbh. 1944) er udsendt Bind V—VII, indeholdende et Udvalg af Fr. Münters Brevveksling paa fremmede Sprog (dog ikke Svensk). At just denne maatte udgøre en væsentlig Part af et saadant Værk, er vel begrundet. Ingen humanistisk Videnskabsmand herhjemme har i nyere Tid haft saa udstrakte lærde Forbindelser over hele Europa som Münter, og man vilde overhovedet ikke faa den rette Forstaaelse af hans mangesidige Virksomhed, hvis man alene henholdt sig til hans udgivne Skrifter, hvor talrige disse end er. Hans Forfatterskab og hans lærde Brevveksling supplerer i Virkeligheden i den Grad hinanden, at de bestandig bør sammenholdes.

Udgiveren af de foreliggende Bind, cand. mag. Øjvind Andreassen har indlagt sig megen Fortjeneste ved sit Arbejde. I et Forord, der dog desværre lige som det tilsvarende til Dagbøgerne forekommer alt for knapt som Vejledning med Hensyn til de Principer, som er blevet fulgt, oplyses det, at det har været Udgiveren magtpaaliggende at levere et saa fyldigt og alsidigt Udvalg af Münters lærde Brevveksling som vel muligt. For en foreløbig Betragtning synes dette ogsaa at være Tilfældet, men først gennem Aars indgaaende Beskæftigelse med dette Brevstof vil det lade sig gøre at tilvejebringe Grundlaget for en afsluttende Dom paa dette Omraade.

Givet er det imidlertid, at der her foreligger tilgængeliggjort et meget omfattende og interessant Materiale — latinske, franske, italienske, tyske og engelske Breve veksler med hverandre og afspejler hver paa sin Vis Sider af Datidens Lærdomshistorie. Udgiveren har foretrukket at meddele Brevene i alfabetisk Orden efter Navnene paa Münters Korrespondenter. Dette Princip har den store Fordel, at man paa eet Sted kan overskue Münters Forbindelser med de enkelte. Til Belysning af Münters Udvikling og Gangen i hans Arbejder vilde det derimod maaske have været nok saa frugtbart at have valgt en kronologisk Ordning af Brevstoffet.